

ARANYHEGYEK BIRODALMA

Ivan Goran Kovačić

Ne szürcsöld olyan hangosan azt a levest, te bugris paraszt, te! Most gimnazista deák vagy! — rótt meg tizenkét évvel ezelőtt Félix Aubeck, a lakásadó gazdám, a karlovaci gimnázium földsíket pedellusa, máskülönbén szenvedélyes könyvbúvár és Ófelsége, az Alkohol lelkes hódolója. Vállas, zömök ember volt, hosszú, izmos karokkal, nyaka, mint a bikáé, és széles, döngő léptekkel járt, mintha súlyos terhet cipelne hajlott hátán. Ez a járásmód — minden bizonnyal — még abból az időből maradt meg nála, amikor cirkuszi mutatványos volt; tüzet nyelt, kiköszörült borotvapengét huzigált kiöltött nyelvén, vasdoronggal csépelhette dagadó izmait a mélyen tisztelt publikum, vagy az állvány legtetején egyensúlyozva, erős bőrpánttal összefogott két kis söröshordót tartott a foga között, egy harmadikkal pedig teljes erővel döngette.

— Nézd csak! Ne a fogaddal törd fel a mogyorót! — rázta fejét haragosan, miközben nagy, bozontos szemöldöke alól meleg szempár sugárzott rám, számlálatlan pohár pálinkától kifakult, vizenyős-kék szemek, akárcsak azok a kék vászonlepedők a mosóporos dobozokon. Majd kihúzta az asztalfiókot, és bánatosan emelt ki belőle egy összezúzott lencsét, egy lehasított üvegfeneket meg egy leharapott, zöld üvegnyakat.

— Így lá, erre pazaroltam a fogaimat. Ej, pedig... egyszerre négy embert föl bírtam emelni velük, a derekuknál fogva. De most... — és ásított, hogy megsárgult bajsza alól kitetszettek fekete, letöredezett fogai, némelyiknek a fele is hiányzott, zápfogai helyén pedig előpiroslott meztelen ínye.

Átrágtá magát a karlovaci gimnázium néhány ezer kötetet számláló egész könyvtárán. Ám legnagyobb gyönyörűséggel azokat a regényeket olvasta, melyek a főúri kastélyok, másrészt pedig a szegénység életét ábrázolták, s egyszerre csak kiderül, hogy valamely ágrólszakadt szegényember grófi csemete. Ez az ízlés nem műveletlenségében, a választékosság hiányában gyökerezett. Dehogy. Félix Aubeck egy gróf természetes fia volt, keresztlevelében is úgy állt, gyakran mutogatta nekem könnyes szemmel.

Az olvasás és pálinkázás szenvedélyén kívül (a szilvórium, törköly, gyomorkeserű, cseresznyepálinka stb. meg se kottyant már neki, tisztá spirituszt ivott) volt még egy kedvtelése: a halászat. Éjszaka jártunk

ki a Koranára, s csónakból fogtuk a sügért, pontyot, harcsát. Remek horgász volt. Hihetetlenül meg tudta érezni ujjá begyével a horog legapróbb rezdülését is. Az ő társaságában tanultam meg nagyokat hallgatni (otthon mindenkinek az idegeire mentem rettenetes szószátyársággal), mert úgy volt, hogy ha mondani akartam neki valamit, föl kellett ágaskodnom és a fülébe mennydörögnöm mondókát. Márpedig a halak sem szeretik a lármát.

Félix dolga volt a gimnázium kapuját nyitogatni, amikor a professzor urak érkeztek, és a csengőszó előtt be nem engedni a kaput rohanó diákokat. Rettenetes öklei pörölyként záporoztak ilyenkor a nebulók koponyáján, én meg közben már az osztályban ültem, és gögösen nézelődtem kifelé az ablakon társaimra. Tengernyi ceruzát, tollat, tintatartót hozott mindig haza; a padokban találta, gazdátlanul.

— Még majd a fejüket is elhagyják egyszer, a maflái. Nesze, jól jön majd...

Gyakran elkísértem a fizikai szertárba, Félix pedig sorra megmutogatta nekem a gépeket. Maga is kísérletezett, mint egy valóságos tanár. A természetrajzi szertárban az állatvilágról magyarázott, üveg-edényekben úszkáló, állatseregletnyi gyíkcskával, féreggel, kígyóval meg a legkülönbélebb testrészekkel szemléltetve fejtegetéseit. Így lettem örök lakója ezeknek az orvosságzagú, csendes termeknek, úgyhogy később, a harmadik osztályban, a tanár úr sokszor napközben is a laboratóriumba szólított, hogy elmassam a kémcsöveket, megtisztogassam a többi csőfélélt is, vagy hogy port törölgessék. Amikor valamely kísérlete nem sikerült, szigorúan felém fordult:

— Látod, Kovačić, megint nem mostad ki rendesen a kémcsöveket!

Tanulmányaim első évében még rendszeresen érkeztek a havi pénzküldemények kosztra, lakásra, egyebekre. Később már terményben fizettek értem. Minden pénteken beállítottak a lovaink Rakovacra, tele szekérderek elemózsiával. Aztán — ez is elmaradt. Új nadrág, kabát és szép cipő helyett csak amolyan folt hátán folt gúnyát viseltem. Kis tamburámmal vigasztaltam magam, de a háziasszony féltékeny, bolondos lánya azt is szétverte a fejemen. Kövér volt, vaksi, és hetente egyszer alaposan eldöngötte a babája, egy magas, ösztövr bosnyák, akkora étvágyú, hogy egy evésre képes volt bevágni egy nagy tál babot, néhány tányér levest, jó pár halat, s utána még kalácsot is. Ezekben a nehéz napokban Félix volt egyetlen pártfogóm.

A harmadik osztályban óraadásra adtam a fejem, hogy megvehessem a könyveket és ruházódhassam. Három tanítványom, szintén harmadik gimnazisták, különös társaságba kevert, amely gyakran akasztott tengelyt a karlovaci inasokkal és a környékbeli falusi gyerekekkel. Kijártunk a Koranára, és ott vártuk a túlparton álló ellenséget. Tutajokon és csónakokon üldöztük őket, az ellentábor viszont kövekkel bombázott bennünket. Bajtársaim többsége olvasta May Károly könyveit, ezért hangos uff, uff! fölkiáltásokban törtek ki az izgalmas jeleneteknél, s úgy szólították egymást, hogy Saskarom, Szelek Szárnya és hasonlók. A másik csatatér a rakovaci fűrészmalomnál volt, a mi birodalmunk határa pedig a patakon átívelő vasúti átjárónál. Csodálójá voltam vezérünknek, Old Shaterhandnak, aki valósággal száguldott korszolyáján és mint a nyíl úszott a Koranában. Egyszer, a svarčai* parasztgyerekek ellen intézett rohamunk után, a mieink megfutamodtak (hiába volt csúzljuk, lándzsájuk és hiába az indiántoll is a fejükön); én meg, egy kátrányos oszlop mögül lövöl-

* Svarča — Karlovac külvárosa.

dözve, magam maradtam a csatatéren. A kis parasztfiúk a hídon át a hátam mögé kerültek és bekerítettek. Uzsgyi, vedd el magad, de a hátamon, az oldalamon meg a lábam szárán, bizony, csak úgy pattogott a kő, apró is, darabos is. Fölugrottam az egyik mellékvágányon álldogáló tehervagonra. Bemenekültem a fékezőfülkébe, és erősen megmarkoltam mindkét ajtónak a kilincset. Üldözőim odakint két oldalról belecsimpaszkodtak s a karomat feszítették, néhányan meg a fék keskeny nyílásán át kővel dobáltak, hogy beverjék a fejem. Nem maradt más hátra, hirtelen elengedtem mindkét kilincset, hogy a kintlevők egymásra hemperedjenek, én meg, keresztülgázolva rajtuk, illa berek, nádak, erek, futásnak eredtem, bőséges közápor áldásától kísérve. Az úrfiakat és hős vezérüket attól fogva megvettem gyávaságukért, mert láttam egyszer, mekkora hévvel mentették a parasztfiúk bajtársukat, amikor foglyul ejtették; ellenben engem ráadásul még alaposan le is hordtak messze a csatatér mögött elbújt barátaim, mert nem futottam velük.

De hát ez az indiánosdi tett íróvá.

Egy napon a természetrajz tanára hívatta Félixet, és az orra alá nyomta a spirituszos üveget a kígyóval:

— Nézze, Félix, furcsa eset — de az mégse lehet, hogy ez a kígyó annyi spirituszt fölszívjon.

A hónap utolsó napjai voltak ezek, sokadika. Gazdám egyetértett a tanár úr véleményével, de a spiritusz azért párolgott, csak párolgott a tanár Félix, kutyaszorítójában, amikor a tanár úr komolyan megharagudott, bevallotta nekem, hogy ő itta ki az alkoholt a kígyós üvegből.

Ekkortájt történt, hogy gazdag tanítványom és osztálytársam, aki valóságos bolondja volt May Károly regényeinek, azt a kérdést szegezte mellemnek, tudok-e említeni legalább egy May-könyvet, amit ő nem olvasott. Elfújt egy csomó könyvcímet, mire én:

— Kedves barátom, van May Károlynak egy könyve, amit még nem fordítottak le horvátra. Félixnél láttam a német eredetű, harci táncot járó indiánok vannak rajta, a címe pedig fordításban ez: Aranyhegyek birodalma.

Olyan meggyőzően füllentettem, hogy belevörösödött meglepetésébe, nekem meg, magam sem tudom, miért, Félix búbanatos arca jutott eszembe. Noha nem volt „papucshős”, azt az átkozott esetet a spiritusszal nem vallhatta meg vele egy kenyéren élő feleségének sem, márpedig nem hazugság volt a kenyere.

Osztálytársam rázott föl mélézésomból:

— Azt mondod, érdekes könyv!?

— De hát hogy mondhatasz ilyet, kedves barátom?! Ez sértés May Károlyra nézve!

Körülnyaldosta száját, sóvár pillantást vetett rám, s elcsuklott a hangja mohóságában:

— És hogy juthatnék én hozzá, hogy elolvassam?

— Kedvesem — válaszoltam nyugodtan —, Félix úgy olvas németül, mint a vízfolyás. Na, ha akarod, megkérem, fordítsa le nekem fennhangon, én meg mindent pontosan lejegyzek.

— Jaj, megteszed valóban? Tudod, mit... megfizetem a fáradságod. Hány oldalas a regény?

— Hát, sok, nagyon sok — s itt, ajánlata fölötti örömben, szünetet tartottam. — Ötezer oldal, 240 fejezet. Az elsőnek a címe: A kincsesbarlangban. A másodiké: a tűzfolyó. A harmadiké: A halálvadász.

Nyakát behúzta, álla leesett csodálkozásában, és repdeső nyelvén láttam, hogy szótagolja utánam: A kin-cses bar-lang-ban...

S így megállapodtunk oldalanként egy dinár tiszteletdíjban, én pedig még az este asztalhoz ültem, s szöni kezdtem az aranyhegyek birodalmában esett csodálatos történeteket. Emlékszem az arannyal teli barlangokra, melyeket a sápadtarcú rablók el akartak foglalni a Caddao, Apalaki, Tlinkiti törzsektől. Emlékszem a hős Viracochera, akinek a neve annyit jelent, hogy „tenger tajtékja”, mert kisgyermek korában a folyóparton találták, különben pedig nemzete jogainak hős védelmezője volt. A harcosok függőleges írással írtak, furcsa jelekkel számoltak és titkos nyelven beszéltek. Tomahawk, musztáng, lasszó — mind előkerült a gyönyörű Amotkana, Viracocha kedvesének védelmében, akinek neve annyit tesz, mint „szeplőtelen anyától született”. Az én indiánjaim ismerték a villamosságot, a vízvezetékot, a legfantasztikusabb gépeket, háborúikban pedig a legrejtélyesebb módon öltek meg vagy ejtettek foglyul száz meg száz sápadtarcút, s a foglyokat aztán válogatott kínzásoknak vetették alá. Minden rokonszenvennival a kifosztott rézbőrűek és egy védelmükre kelt horvát származású hős oldalán álltam. Viracocha megbecsülte, és viszonzásul a segítségért, beavatta törzse titkaiba, majd gazdagon megjutalmazta. De nem engedhettem meg, hogy ez a hazánkfia engedjen a kincs csábításának... A neveket egy Amerikáról szóló tudományos könyvből vettem, amelyet Félix szerzett be nekem. A hitelesség kedvéért néhány indián nyelvi mondatot is idéztem...

Nem is tudott volna senki erről a munkámról, ha egyik éjszakámon nem bóbiskolok el a kézirat fölött. Mivel szokatlanul sokáig égett kis szobámban a villany, Félix fölkel, és kíváncsiságában elolvasta az egészet. Nem ébresztett fel. S másnap sem szólt semmit felfedezéséről. Annyit mondott csak, hogy a tanár úr szörnyen haragszik a spirítusz miatt, ő viszont azt bizonygatja neki, hogy a kígyó később magától visszaengedi az alkoholt az üvegbe, mert — úgy látszik — valami csuda részeges országból való a rusnya férgé. Akkor mondogatta ezt, amikor már bevett egy pár csepp szíverősítőt a maradék spirítusból. Közben azért őszintén gondolta, hogy első alkalommal megveszi a spirítuszt, s miután pótolja a hiányt, meglepi a professzort a valóra vált jóslattal.

Igy történt, hogy két nap alatt megírtam ötven oldalt (amihez manapság néhány hónap kell, fél év, néha egy egész is). Elvittem a regényt May Károly nagy hódolójának, és 43 dinár ütötte a markomat, mert nem volt több neki. Tüstént elszárgultott rejtékébe, hogy fölhabzsolja az áhított olvasmányt, én pedig megkerestem Félixet, és átadtam neki a pénzt. Amikor harsogó ordítozás közepette végre megértettem vele, honnan a pénz, a levegőbe emelt, megcsókol, és bevallotta, hogy olvasta a dolgot, és hogy érdekes. Elugrott a boltba, alaposan bepityókázott, majd becsempészte a spirítuszt a laboratóriumba; nekem pedig papírt meg néhány könyvet hozott: Az *utolsó mohikánt* és egyéb indiántörténeteket.

Noha olvasóm naponta munkára hajszolt, nem folytattam az elkezdett regényt. Őt magát a pokolba küldtem, míg jó dolga van, és odavágtam neki, hogy nem May Károly regényét olvasta, hanem az enyémet. Mire a szemembe röhögött és elnevezett alakoskodónak.

De ami a fő, aranyhegyeim gazdag birodalma 43 dinárt jövedelmezett, megvolt hát a spirítusz, ami visszaadta drága Félixem lelki nyugalalmát és ámulatba ejtette a tanár urat. Alapos megfigyelés alá vette a fura részeges kígyót, hogy végére járjon különös titkáinak.

Nem tudom, közzétett-e erről valaha is tudományos értekezést.